

ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ : AMAÇ, GÖREV, İŞLEV , YÖNETİM VE ÖRGÜT YAPISI

Sönmez Çelik

Doğuş Üniversitesi Kütüphanesi

Özet: Bu araştırmada, üniversite kütüphaneleri, üniversite kütüphanelerinin amaç, görev ve işlevleri, üniversite kütüphanelerinin yönetimi ve örgüt yapısı üzerinde durulmuştur. Araştırmada incelenen konu doğrultusunda Türkiye'deki devlet ve özel üniversite kütüphanelerinin yönetimi ve örgüt yapısı anlatılarak, yönetim ve örgüt yapısındaki olumsuzlukların kütüphanelere ve kütüphane hizmetlerine olan etkisi değerlendirilmiştir.

AnahtarKelimeler: *Üniversite kütüphaneleri. Üniversite Kütüphaneleri -- Yönetim ve örgütlenme -- Türkiye.*

Abstract: In this article, university libraries, their purpose, duty, function and, management as well as their organizational structure are described. The management and organizational structure of state and private universities in Turkey is explained and the effects of shortcomings in management and organizational structure on libraries and the services that they provide are evaluated.

Keywords: *University libraries. University libraries -- Management and organizations -- Turkey*

Üniversitenin amaç/amaçlarını gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyduğu alanda gerekli bilginin toplanması, denetim altına alınması, korunması ve hizmete sunulması gerekmektedir. Fakat, hiçbir zaman mevcut bilgiyle yetinilemeyeceğine göre, bu bilgilere yenilerini katmak üzere çalışmak gerekir. Bilgi üretebilmek için araştırmaya, araştırma yapabilmek için de ön bilgiye, dolayısıyla bilgi kaynaklarına ve bunları verimli bir şekilde hizmete sunabilecek kurumlara gereksinim vardır. Üniversitelerin bu gereksinimlerini de kütüphaneleri karşılamaktadır.

Bağlı buldukları kurumların öğretim ve araştırma politikalarına uygun olarak yayınları seçme, sağlama, kataloglama ve hizmete sunma görevlerini yerine getiren üniversite kütüphanelerini, "Üniversite içinde öğretim, üniversite içinde ve yakın çevresinde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmalarını desteklemek, hergün gelişip ilerleyen, yeni yayınlarla zenginleşen dünya biliminin son verilerini izlemekle görevli birimlerdir" (Baysal, 1987 : 12) biçiminde tanımlayabiliriz.

Üniversite Kütüphanelerinin Amaç, Görev ve İşlevleri

Bir üniversite kütüphanesi amaçlarını, bağlı bulunduğu üniversitenin amaçlarına uygun olarak düzenlemelidir. Üniversite ile kütüphane arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu belirleyebilmek için sözkonusu kurumların amaç, görev ve işlevlerinin neler olduğundan bahsetmek konuya açıklık getirecektir.

Üniversitenin amacını, "Yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak; bilgi ve teknoloji üretmek; bilim verilerini yaymak; ulusal alanda kalkınmaya destek olmak; yutici ve yurtdışı kurumlarla işbirliği yaparak bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek; evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak..." (T.C. Devlet Teşkilatı..., 1998 : 513) biçiminde tanımlayabiliriz.

Üniversitenin görevlerini ise aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz (T.C. Devlet Teşkilatı..., 1998 : 513):

- Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde, ortaöğretime dayalı çeşitli düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak.
- Eğitim politikası ile kalkınma ilke ve hedefleri doğrultusunda ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insangücü yetiştirmek.
- Toplumun yaşam düzeyini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini söz, yazı ve öteki araçlarla yaymak.
- Örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumun eğitilmesini sağlamak.
- Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilendiren sorunlarını, öteki kuruluşlarla işbirliği yaparak, kamu kuruluşlarına önerilerde bulunarak öğretim ve araştırma konusu yapmak.
- Araştırma sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve kamu kuruluşlarınca istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşünce ve önerilerini bildirmek.
- Yörelerinde ihtiyaca uygun meslek elemanlarını yetiştirmek ve bunların bilgilerin gelişmesine katkıda bulunmak; çeşitli hizmetlerde modernleşmeyi ve üretimde artışı sağlayacak çalışma ve programlar yapmak, uygulamak ve yapılanla-

- ra katılmak; çevre sorunlarına çözüm getirici önerilerde bulunmak, eğitim teknolojisini geliştirilmesi için çaba göstermek, kullanmak, yaygınlaştırmak, yüksek öğretimin uygulamalı yapılmasına ilişkin eğitim-öğretim esaslarını geliştirmek.
- Döner sermaye işletmelerini kurmak, verimli çalıştırmak ve bu etkinliklerin gelişmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmak.

Bir üniversitenin yapması gereken işlerin başında eğitim-öğretim ve araştırma gelir. Kaynak ve hizmetler açısından çok değişik türde çalışmaların ve araştırmaların yürütüldüğü üniversitelerde kütüphane en önemli faaliyetlerin merkezi durumundadır. "Eğitim ve araştırma" işlevinin gerçekleşebilmesi için mevcut bilginin sağlanması ve denetim altına alınması gerekir. Fakat, hiçbir zaman bilginin mevcut durumu ile yetinilemeyeceğine göre, bu bilgilere yenilerini katmak gerekir. Öyleyse üniversitenin bir başka işlevi de çeşitli konularda "araştırma yapmak" olacaktır. Yapılan araştırmaların sonuçlarının değerlendirilmesi ve kullanıma hazır hale getirilmesi de "yayın faaliyeti" sayesinde mümkündür. Yeniliklerin toplumun kullanımına sunulması gerekmektedir. Bu da, "yayma faaliyeti" adı altında gerçekleştirilen işlevi oluşturur (Çakın, 1983 : 61).

Üniversitelerin etkin olabilmesi, dünyadaki bilimsel çalışmalarını ve yenilikleri yakından izleyebilmesi, onun bir organı olan kütüphanesi aracılığı ile gerçekleşmektedir. Üniversite kütüphaneleri amaçlarını, "üniversite öğretim elemanları ile öğrencilerinin eğitim ve öğretimine ilişkin gereksinimlerini karşılamak, üniversitenin amaçları doğrultusunda araştırma için en iyi bilgi kaynaklarını toplamak ve bunlardan yararlanmak için en uygun ortamı sağlamaktır" biçiminde ifade edilebiliriz.

Güncel bilgiye duyulan gereksinim üniversite kütüphanelerini, güncel duyuru hizmeti, seçmeli bilgi yayımı, bibliyografik tarama, güncel sorunlara yönelik yayın taraması yaparak hazır bulundurmak gibi değişik hizmet türlerini geliştirmek ve örgütlemek zorunda bırakmıştır. Kütüphaneciler kullanıcıya bu hizmetleri verirken araştırmacıyla sürekli diyalog içinde bulunmalı, araştırmanın aşamalarını kullanıcıya anlatmaya çalışmalıdır. Araştırma yapan bir akademisyen belli bir alanda uzmanlaşmış kişidir. Bir kütüphaneciden ya da meslektaşından daha fazla bilgi birikimine sahip olabilir. Dolayısıyla kütüphane ne tür hizmet sunarsa sunsun, araştırmacılara sürekli olarak kendi araştırmalarını yapma ortamları hazırlamalı ve yeni literatürü tarama olanağı sağlamalıdır. Kütüphaneciler enformasyon hizmetlerini verirken bütün sorumlulukları üzerlerine almazlar, ancak gerekli ortamı sağlayabilirler (Çelik, 1999 : 51).

Hızlı yayın artışı kütüphaneleri, kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini tek başlarına karşılayamaz duruma getirmiştir. Bunun sonucu olarak da kütüphanelerarası işbirliği zorunlu hale gelmiştir. Günümüzde bilgi teknolojisi alanındaki gelişmelere karşın, araştırmacının, boyutları hızla değişen ulusal ve evrensel bilgi birikimine erişmesi gerekmektedir. Bu da çağdaş görüşleri benimsemek, doğru araç-gereç ve yöntemleri seçmek, sorunun çözümüne süreklilik kazandırmak ve gelişmeler karşısında amaçtan sapmamak için kararlar almakla sağlanabilir. Bu kararları alabilecek yeterliliğe sahip kişiler de kuşkusuz kütüphanecilerdir.

İyi örgütlenmiş ve çağdaş gelişmeleri izleyebilen bir kütüphane, bilim dünyası için büyük önem taşır. Üniversite kütüphanesinin amaç ve işlevleri, üniversitenin amaç ve işlevlerinden ayrı düşünülmez. Üniversite kütüphanelerinin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Çelik, 1999 : 51-52):

- Amaç/amaçlarını gerçekleştirmek için yeter sayı ve nitelikte eleman sağlamak,
- Kullanıcıların eğitim-öğretim ve araştırma etkinliklerinden dolayı gereksinim duydukları çeşitli bilgi kaynaklarını sağlamak,
- Bilgi kaynaklarından daha etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlayacak ödünç verme, danışma, enformasyon vb. hizmetlerin yanı sıra çeşitli bibliyografik kaynak ve araçları hizmete sunmak,
- Değişik amaçlı okuma ve çalışma alanlarını sağlamak ve düzenlemek,
- Kullanıcı grubunun okuma alışkanlığının geliştirilmesi ve boş zamanlarının değerlendirilmesinde yardımcı olmak,
- Kütüphane ve kütüphane kaynaklarından yararlanmayı artırmak amacıyla, kullanıcı eğitimi programlarını planlamak ve geliştirmek,
- Üniversite yayınları ve diğer kaynakların kaydını oluşturmak,
- Diğer kütüphane ve kuruluşlarla işbirliğine gitmek,
- Dermeyi gelecek kuşaklar için korumak.

Sonuç olarak, üniversite kütüphaneleri üniversitenin ayrılmaz bir parçasıdır; kütüphanenin gelişmişlik düzeyi, üniversitenin de gelişmişlik düzeyini gösterir diyebiliriz.

Üniversite Kütüphanesi Yönetimi ve Örgüt Yapısı

Kütüphane yönetimi terimi, yönetime ilişkin tüm uğraşları içermektedir. Bu uğraşlar, personel ve personelin yaptığı çalışmaların yönetilmesini, örgüt ya da onun bölümleri için amaç ve politikaların biçimlendirilmesini, örgütle ilgili planların yapılmasını, yönlendirilmesini ve gerektiğinde düzenlenmesini kapsar. Bütçenin hazırlanması, kayıtların tutulması, örgütle ya da onun alt bölümleriyle ilgili raporların hazırlanması da bu uğraşların kapsamına girer. Burada dikkati çekmesi gereken nokta, yönetsel uğraşların çoğunluğunun, örgütün varoluş nedenine bağlı amaçların gerçekleştirilmesi için doğrudan doğruya çalışmaktan farklı olarak, diğer insanlarla çalışmayı ya da örgütün kendisiyle ilgilenmeyi gerektirmesidir (Edwards, 1989 : 19).

Bir kütüphanenin yönetim mantığı çeşitli şekillerde yansıtılmaktadır. Bu mantığın temel öğeleri şunlardır (Wasserman, 1989 : 34):

- Karar verme yetkisi,
- Örgüt planlama yöntemleri,
- Denetleyici personelin özellikleri ve
- Yönetsel denetimlerdir.

Yönetsel denetimin en sık olduğu kütüphaneler küçük kütüphanelerdir. Kütüphaneye örgütü büyüdükçe merkezi karar verme yetkisi sürebilir. Ancak daha alt düzeyde

yönetici elemanların da yönetime katılması sözkonusudur. Kütüphane, merkezi bir yönetim planına göre çalışmayı sürdürecektir olursa, o zaman örgüt ve işlemler hakkındaki temel planlar ve bunlarla ilgili belli başlı tüm kararlar merkezi bir noktada oluşturulacaklarından, daha alt düzeydeki yönetici elemanlar, önceden belirlenmiş sınırlar içinde iş görme durumunda kalacaklardır. Bu tür merkezi yönetim, eylem birliğini sağlamayı amaçlar. Ayrıca bu yöntem baştaki yöneticinin bilgi ve becerisinden de yararlanmayı sağlar. Ancak daha alt düzeydeki yöneticilerin "düşünen beyinler" yerine sadece "uygulayıcı" nitelikteki kişilere dönüşmesine yol açabilir. Böyle bir uygulama, denetleyici personelin kütüphanedeki karar verme sürecine katılımını da artırmış olur (Wasserman, 1989 : 34).

Merkezi olmayan yönetim ise, alt düzeydeki yöneticilere, kendi birimlerini yönetme açısından daha fazla rahatlık sağlar. Böyle bir yönetim tarzında, her denetleyici elemanın, yönettiği kütüphanenin durumuna uygun programı ve tekniği kendisinin belirlemesi beklenir. Merkezi olmayan yönetimin uygulanacağı bir kütüphanede, şube kütüphanesinin yöneticisi, kendi birimiyle ilgili işlem yöntemlerini ve genellikle de hedefleri seçme konusunda oldukça özgürdür. Böyle şube kütüphaneleri danışmaya ihtiyaç duyduklarında ya da yardıma ihtiyaç duyduklarında, merkezi kütüphanedeki değişik hizmet birimleri tarafından desteklenirler. Ancak danışma sonucu elde edilen bilginin kendi ihtiyaçlarına uyacak nitelikte olup-olmadığına, şube kütüphanecisi karar verir. Bu düşünceler bir üniversite kütüphanecisinin belli bir meslek alanında uzmanlaşan kütüphanelerle ve bölüm kütüphaneleriyle ilişkilerinde geçerli olabilir (Wasserman, 1989 : 35).

Bir kütüphanenin hangi tür yönetim biçimini izleyeceği konusu, yani merkezi mi yoksa merkezi olmayan yönetim türünü mü seçeceği kütüphanenin işleyiş tarzını köklü bir şekilde etkiler. Aynı zamanda bu seçim gerekli planlamanın türünü ve özelliğini, personel seçiminde dikkat edilmesi gereken kriterleri, örgütün yapısını ve son olarak da elemanları moral açısından etkileyecektir. Bu konuda yapılacak seçimin, bir kütüphanenin yapısını belirleyen başlıca özelliklerden biri olduğunu, o kütüphanede çalışan tüm elemanlar açıkça anlayacaklardır.

Çağdaş yönetim kuramı, merkezi ya da merkezi olmayan bir örgüt mekanizmasını destekleyecek şekilde geliştirilebilir. Bugün ticarete, sanayide ve devlet yönetiminde, her iki yönetim türünden de yararlanılmaktadır. Kütüphaneciler açısından tehlikeli olan durum, bazı kurumların belli yönetim modellerini, bu konudaki seçenekleri bilinçli olarak değerlendirmeden benimsemeye yönelmeleridir. Mantıksal olarak böyle bir seçim, dikkatli bir analize dayanmalı, sonra da seçilen yönetim modeline örgütün her bölümünde titizlikle uyulmalıdır.

Örgütsüz bir işletme düşünülemez. Örgüt işletmenin temelini oluşturur. Dolayısıyla örgütlenme işlevi yöneticinin en önemli işlerinden biridir. Kütüphaneler için tek bir örgütlenme modeli yoktur. Nicelik ve nitelik olarak personel, fiziksel koşullar (örneğin kütüphane yapısı), bütçe, dermanin türü, üst yöneticilerin tutum ve anlayışları değişimlere yol açmaktadır.

Bir sorumlu tarafından yönetilen kütüphanede yöneticiye pek çok iş düşmektedir. Daha büyük ve çok personeli bulunan kütüphanelerde çalışmaların verimli bir şekilde yürütülebilmesi için, yönetimin işlevleri doğrultusunda iş bölümü yapılması gerekir.

Örgütlenme bir kez yapılan ve sürekli geçerli olan bir olgu da değildir. Örgütlenme, kütüphanenin mümkün olan en iyi biçimde, işlevlerini yürütmesinde yardımcı olan başka bir araçtır. Örgütsel yapı, gelişmeler ve değişimler sürekli izlenerek sık sık gözden geçirilmeli ve yeni düzenlemelere olanak veren esnek bir yapıda olmalıdır. Örgütlenme sırasında göz önünde bulundurulması gereken noktaları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

- kütüphanenin amacı,
- kütüphanenin işlevleri,
- kütüphane personelin niteliği ve niceliği,
- kütüphanenin kapsadığı alan,
- bilgi kaynaklarının sayısı ve türü,
- hizmet birimlerinin kütüphane içindeki yeri,
- kullanıcı grupları,
- verilen hizmet türleri ve
- yasal düzenlemeler.

Bazı büyük kütüphanelerde yazmalar, müzik eserleri, haritalar gibi bölümlerin de oluşturulması sözkonusudur. Bunların en başında süreli yayınlar bölümünü anmak gerekir. Bu bölüm gelişme sürecinin hemen başlarında ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak, bu öğeler kullanıcı gereksinimlerini daha etkin biçimde karşılayabilmek için birlikte ele alınır. Bilgi merkezindeki çalışmaların düzenli bir şekilde yürütmesi için işlevlerin dağılımını incelemek ve denetlemek her zaman önemlidir.

Türkiye’de Devlet Üniversitesi Kütüphanesi Yönetimi ve Örgüt Yapısı

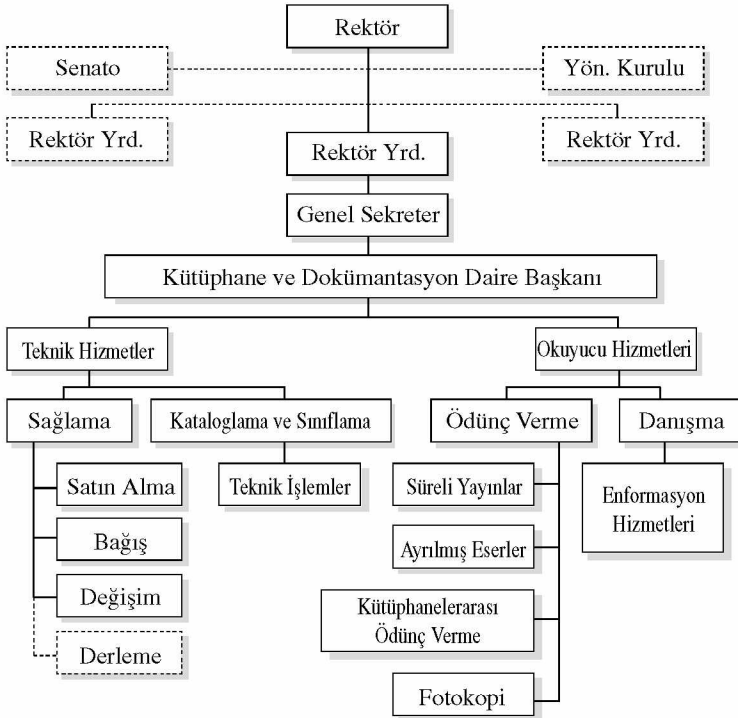
Türkiye’deki üniversite kütüphanelerinin örgüt yapısı, üniversitelerin örgüt yapısına paralel olarak gelişme göstermişlerdir. Türkiye’deki üniversitelerin her biri değişik zaman ve şartlarda kurulmuş olduklarından, bunların örgüt yapıları ve gelişmeleri de birbirinden farklı olmuştur. Türkiye’deki üniversiteleri merkezi ve dağıtık yapılı olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür.

a) Merkezi yapılı üniversiteler: Bu tür üniversitelere Atatürk, Boğaziçi ve Ortadoğu Teknik üniversiteleri örnek olarak gösterilebilir. Bu üniversiteler bir kampüs içindedirler ve yönetim tek elde toplanmıştır. Bu tür sistemlerde öğrenci, öğretim üyesi ve personel ile dışardan gelen araştırmacıların yararına açılmış bir merkezi kütüphane mevcuttur. Tüm harcamalar tek elden ve tek merkez için yapılır. İdari hizmetler ve diğer kütüphane hizmetleri bir merkezden yürütülür. Merkezi yapılı sistemde personel ihtiyacı ve idari masraflar azdır. Süreli yayınlarda ve pahalı eserlerde fazla sayı sözkonusu değildir. Bazı uzaklık sakıncaları olmasına rağmen oldukça geçerli sistemlerdir.

b) Dağınık yapılı üniversiteler: Bu üniversiteler ya önceden kurulmuş fakülte veya yüksekokullar bir araya getirilerek oluşturulmuş, ya da üniversite kurulurken fakülte veya yüksekokulların bağımsız olarak çalışmaları kabul edilmiştir. Ankara, Ege, İstanbul, İstanbul Teknik üniversiteleri bu türün örneklerindedir. Dağınık yapıları nedeniyle bu tür üniversitelere bağlı fakülte ve başka birimlerin belli bir yerleşim alanında toplanmaları da mümkün olmamıştır. Bu sistemde, üniversite merkez kütüphanesi yanında fakülte, bölüm, seminer ve enstitü kütüphaneleri söz konusudur. Her birimin ayrı ayrı binası ya da kütüphane köşesi, personeli, bütçesi ve hizmet şekli vardır. Bu sistemi doğuran nedenlerin başında üniversitelerin yerleşim yönünden gösterdiği dağınıklık gelmektedir.

Türkiye’de geleceğin kütüphane ihtiyacını en üst düzeyde karşılayabilmek için merkezileşmeye dayanan sistemi benimsemek ve uygulamak artık kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak eğitim-öğretim ve araştırmalar için her yönüyle ihtiyacı karşılayacak nitelikte bir enformasyon merkezi durumuna gelmek üniversite kütüphanelerinin başlıca görevi olmalıdır (Çelik, 1999 : 59).

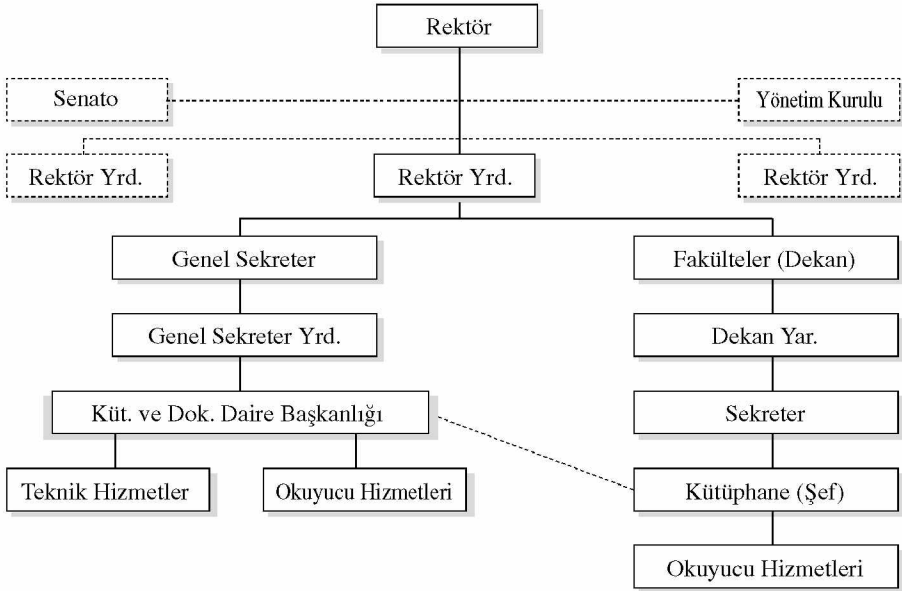
Türkiye’de üniversitelerin değişik şartlarda, değişik üniversite modellerini örnek olarak kurulduklarını yukarıda belirtmiştik. Dolayısıyla üniversite kütüphanelerinin örgüt yapısını da merkezi ve dağınık yapıli olmak üzere iki ayrı grupta incelemek gerekmektedir. Şekil 1’de Türkiye’deki merkezi yapıli üniversite kütüphaneleri, Şekil 2’de de Türkiye’deki dağınık yapıli üniversite kütüphanelerinin örgütlenme şemaları verilmiştir.

Şekil 1. Türkiye’de Merkezi Yapılı Üniversite Kütüphanesi Örgüt Yapısı

Belli bir kampüs içindeki üniversitelerin büyük bir kısmında kütüphane hizmetleri merkezileşmiştir. Merkezileşme konusundaki en önemli sorun dağınık yapıli üniversite kütüphaneleridir. Bu üniversitelerde kütüphane hizmetlerinin merkezden yönetilmesi konusunda çeşitli problemler söz konusudur. Bu problemlerin en başında daire başkanının şube kütüphanesi üzerindeki yetkisinin temsili olması gelmektedir. Ancak bazı üniversitelerde teknik hizmetler merkezden yapılmaktadır. Bazı üniversite kütüphaneleri ise, bağlı buldukları bir kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlığı olduğu halde, aralarında hiçbir iş birliği bulunmamaktadır. Bu tür üniversitelerdeki fakülte kütüphaneleri tamamen bağımsız olarak çalışmakta ve başlı başına bir kütüphane olarak varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar (Çelik, 1999 : 61).

Üniversite kütüphaneleri bağlı oldukları kurumların denetimindedir. Belli bir kampüsü olan üniversitelerin kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıkları genel sekreter aracılığıyla rektöre bağlıdır (Bkz. Şekil 1). Dağınık yapıli üniversitelerdeki fakülte kütüphaneleri ise, fakülte sekreteri aracılığıyla dekana bağlıdır (Bkz. Şekil 2). Burada üzerinde durulması gereken nokta, fakülte kütüphaneleri arasında eşgüdümü sağlayacak bir üst organın yani kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlığının fakülte kütüphaneleriyle arasında doğrudan yasal bir ilişkinin olmamasıdır (Bkz. Şekil 2). Hiyerarşideki bu sorun nedeniyle fakülte kütüphaneleri arasında eşgüdüm sağlanamamakta, her kütüphane kendine göre politika izlemektedir. Bu da işbirliği ve standardın çok önemli olduğu kütüphanecilik mesleğinde standartlaşmayı ve işbirliğini güçleştirmektedir.

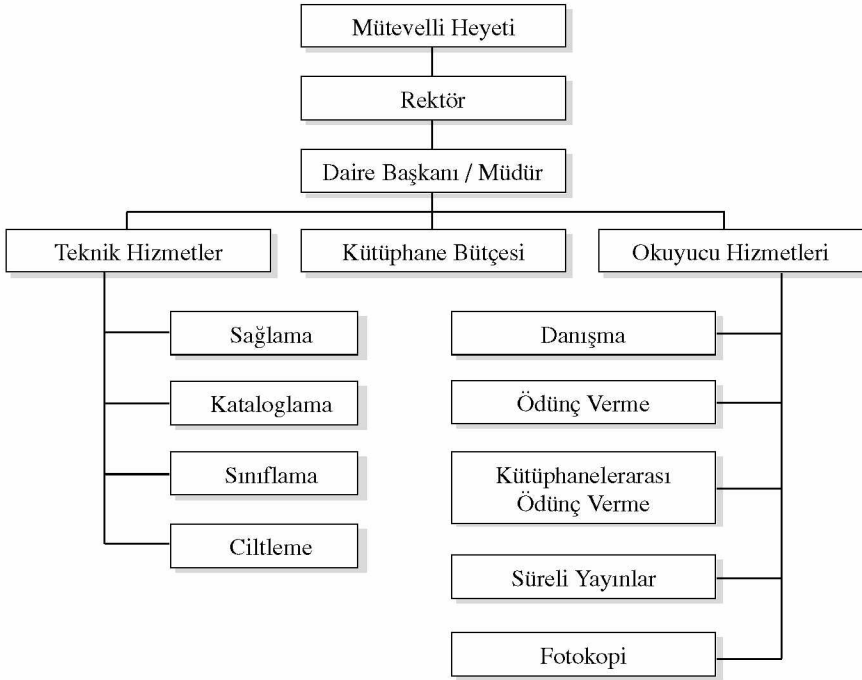

Şekil 2. Türkiye’de Dağınık Yapılı Üniversite Kütüphanesi Örgüt Yapısı

Türkiye'de Özel Üniversite Kütüphanesi Yönetimi ve Örgüt Yapısı

Türkiye'de özel üniversitelerinin yüksek eğitimde yerlerini almaya başlamasıyla birlikte, bu alanda önemli gelişmeler olmuş ve bu gelişmeler kütüphanelerde de kendini göstermiştir. Özel üniversite kütüphaneleri, yönetimdeki esneklik sayesinde kısa sürede ciddi gelişmeler göstermiştir. Bugün, özel üniversite kütüphanelerinin, devlet üniversitesi kütüphanelerinden daha iyi hizmet verdiği öne sürülebilir. Bunun en önemli nedeni, kütüphaneye ayrılan bütçe, bilgi teknolojisine verilen önem, daha iyi ücret politikası, yetişmiş kütüphanecileri kadrolarına katmaları vb. gibi faktörlerdir. Öte yandan, özel üniversitelerde kütüphanelerin doğrudan rektöre bağlı olmaları, dolayısıyla bürokrasi engeline takılmamaları da özel üniversite kütüphanelerinin katettikleri yolda önemli nedenlerdendir.

Şekil 3'te görüleceği üzere özel üniversite kütüphaneleri, yasal nedenlerden dolayı devlet üniversite kütüphanelerinin gerçekleştiremediği örgütlenme sistemini gerçekleştirmişlerdir.

Şekil 3. Türkiye'de Özel Üniversite Kütüphanesi Örgüt Yapısı

Yukarıda belirtildiği ve Şekil 3'te anlaşılabileceği üzere özel üniversite kütüphanelerinin doğrudan rektöre bağlı olarak çalışmaları, kütüphane yönetimi, kütüphane hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesi, doyurucu hizmet verilmesi, hizmetlerin günün koşullarına göre düzenlenmesi, zaman kaybının önlenmesi vb. nedenlerden dolayı önemli görülmektedir.

Sonuç

Geleceğin üniversiteleri bugünkünden daha farklı bir yapıda olacaktır ve üniversitelerin gösterdikleri gelişmelerden kütüphaneleri de etkileyecektir. Kütüphanelerin profesyonel kütüphanecilerce yönetilmesi, işlevselliğinin artırılmasını ve daha etkili bir birim haline gelmesini sağlayacaktır.

Üniversite kütüphanelerinin uyumlu, tutarlı ve yeterli hizmet verebilmeleri için amaç/amaçlarını açık, doğru, gerçekçi ve yeterli biçimde saptamaları gerekmektedir. Öte yandan, üniversite kütüphaneleri amaçlarını yazılı hale getirmeli, politikalarını da amaçlarına bağlı olarak belirlemelidir. Üniversite kütüphaneleri amaçlarını gerçekleştirmek için en uygun yönetim biçimini benimsemeli ve örgütlenmesini ona göre yapmalıdır. Yönetim ve örgütlenmedeki esneklik en iyi hizmetin verilmesini sağlayacaktır.

Türkiye'deki mevcut üniversite kütüphanesi örgüt yapılarından işlevsel olanı merkezi örgütlenme yapılarıdır. Üniversite kütüphanelerindeki dağınık yapılanma kamu kesiminde sözkonusudur. Merkezi olarak hizmet veren üniversite kütüphaneleri dağınık yapıli üniversite kütüphanelerinden çok daha kaliteli ve günün koşullarına uygun hizmet vermektedirler. Kamu üniversiteleri içinde bunun en güzel örneği, Boğaziçi ve ODTÜ üniversitelerinin kütüphaneleridir.

Son yıllarda Bilkent, Bilgi, Koç gibi özel üniversitelerin kütüphaneleri verdikleri hizmetlerle kendilerinden söz ettirmeyi, dolayısıyla bağlı buldukları üniversitenin adından bahsettirmeyi, onları tanıtmayı başarmışlardır. Üniversitelerin adlarını kütüphaneleri aracılığıyla duyurmaları, üniversitenin ciddi bir eğitim verdiğini ve bunu güncel bilgiyle desteklediğini halka yeterince ifade etmektedir.

Üniversitelerin eğitim kalitelerini artırmaları, amaçlarına ulaşabilmeleri, dolayısıyla önde gelen üniversiteler arasında yerlabilmeleri için kütüphanelerine gereken önemi vermeleri gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle üniversiteler verdikleri eğitim ve öğretimi bilimsel yönden destekleyecek ciddi ve işlevsel bir kütüphane/bilgi merkezi oluşturmalarıdır.

KAYNAKLAR

BAYSAL, J. (1987), *Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar Yöntemler* (2.bs.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

ÇAKIN, İ. (1983), "Üniversite-kütüphane ilişkisi", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 32, (2), 61-64.ss.

ÇELİK, S. (1999), "Üniversite Kütüphanelerinde Personel Yönetimi ve Türkiyede Durum", Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Anabilim Dalı, 163 y.

EDWARDS, R. M. (1989), "Kütüphanelerin yönetimi ve kütüphanecilerin profesyonel işlevleri". (Çev. Sema Tuğsel). *Kütüphanecilikle İlgili Seçme Metinler* içinde 17-32.ss., (Haz. Aysel Yontar). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

T.C. Devlet Teşkilatı Rehberi, (1998), (8.bs.), Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.

WASSERMAN, P. (1989). "Kütüphanelerde politikanın biçimlendirilmesi", *Kütüphanecilikle ilgili seçme metinler* içinde 33-44.ss., (Çev. ve haz. Aysel Yontar). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.